

Pedagogika Korczaka

Chciałam Państwu przedstawić postać nietuzinkową, która swoimi ponadczasowymi poglądami ujęła mnie dawno temu kiedy, uczyłam się w szkole pedagogicznej. Jest i będzie moim autorytetem, jego zasady, założenia, metody wychowawcze są wykorzystywane w mojej codziennej pracy z dziećmi. Pedagogika Janusza Korczaka opiera się na partnerstwie między dzieckiem a wychowawcą, uznaniu podstawowych praw najmłodszych, a także traktowaniu ich na równi z dorosłymi.

Kim był Janusz Korczak? Najważniejsze fakty z życia

Janusz Korczak, a właściwie Henryk Goldszmit, był polsko-żydowskim lekarzem, pedagogiem i pisarzem, a także prekursorem praw dziecka oraz twórcą systemu wychowawczego opartego na dążeniach i potrzebach najmłodszych. Powołanie pedagogiczne było całym jego życiem. Choć nie miał własnych dzieci, stał się przybranym ojcem dla kilkuset sierot.

Myśl pedagogiczną Janusza Korczaka można ująć w jego własnych, krótkich słowach: *Nie ma dzieci - są ludzie, ale o innej skali pojęć, innym zasobie doświadczenia, innych popędach, innej grze uczuć.* Po otrzymaniu dyplomu lekarza w marcu 1905 roku rozpoczął pracę w Szpitalu dla Dzieci im. Bersonów i Baumanów, gdzie obserwował małych pacjentów w sytuacji niepasującej do wizji beztroskiego dzieciństwa. To doświadczenie powracało do niego w późniejszych latach. W „Pamiętnikach i innych pismach z getta” napisał: *Szpital pokazał mi, jak godnie, rozumnie i dojrzałe umie umierać dziecko.* Korczak rozstał się ze szpitalem w 1912 roku. Wtedy również założył Dom Sierot dla dzieci żydowskich przy ulicy Krochmalnej (dzisiejszej Jaktorowskiej) w Warszawie. Siedem lat później z jego inicjatywy powstał bliźniaczy zakład wychowawczy Nasz Dom, dla dzieci pochodzenia polskiego. Podopiecznymi Korczaka były maluchy wywodzące się z rodzin ubogich, które borykały się z różnymi kłopotami wychowawczymi. Pedagog docierał do nich dzięki indywidualnym formom dialogu, dobieranym do ich temperamentu oraz potrzeb.

W placówkach obowiązywała zasada, że każdy wychowanek jest gospodarzem, kierownikiem i pracownikiem. Dziecięca społeczność działała na równych prawach, opartych na sprawiedliwym podziale obowiązków i braterstwie. Pedagog w codziennej pracy z dziećmi wykorzystywał nowatorskie metody i narzędzia, na przykład tablicę do porozumiewania się, gazetkę dziecięcą, czy szafę rzeczy znalezionych. Do dziś są one stosowane w **szkołach korczakowskich**, szkołach alternatywnych i tradycyjnych.

Korczak wraz z pracownikami Domu Sierot oraz około 200 wychowankami, został wywieziony do obozu zagłady w Treblince podczas tzw. wielkiej akcji likwidacyjnej warszawskiego getta. Choć proponowano mu uwolnienie, nie opuścił swoich podopiecznych i towarzyszył im do ostatnich chwil życia. Zginął 5 lub 7 sierpnia 1942 roku. Współcześnie jest symbolem bezgranicznego oddania dzieciom i służenia ich sprawom.

Jakie książki napisał Janusz Korczak?

Dorobek pisarski Janusza Korczaka obejmuje ponad dwadzieścia książek oraz około tysiąc tekstów drukowanych kilkudziesięciu pismach. Na jego twórczość składają się powieści dla dorosłych i dzieci (m.in. znany i lubiany po dziś dzień „Król Maciuś Pierwszy”), a także opowiadania, utwory teatralne i prace pedagogiczne.

Na szczególną uwagę zasługuje ponadczasowy esej „Jak kochać dziecko”, czyli jedno z najważniejszych dzieł pedagoga przetłumaczone na wiele języków. **Janusz Korczak** bada w nim sytuację dziecka w rodzinie w odniesieniu do dziecka samego w sobie, jego rodziców i związków między nimi. Inne ważne utwory autorstwa Korczaka to „Prawo dziecka do szacunku”, „Prawidła życia. Pedagogika dla dzieci i młodzieży”, „Pedagogika żartobliwa” oraz „Momenty wychowawcze”.

Pedagogika Korczaka - założenia

Janusz Korczak wskazywał potrzebę uznania dziecka za wartościowego człowieka już w momencie jego narodzin. Podkreślał także, że maluch

nie może być przedmiotem manipulacji dorosłych. Jednym z najważniejszych postulatów tego wybitnego pedagoga było partnerstwo między dzieckiem a wychowawcą, oparte na wzajemnym zaufaniu, pełnym porozumieniu stron, wspólnym podejmowaniu decyzji i działaniu. **Inne założenia systemu pedagogicznego Janusza Korczaka to:**

- zapewnienie dziecku prawa do opieki,
- odpowiedzialność całego społeczeństwa za warunki życia dziecka,
- ciągłe poszukiwanie i pogłębianie wiedzy o dziecku,
- stosowanie w działaniach pedagogicznych takich technik, które wynikają z założeń danego systemu opiekuńczo-wychowawczego.

Poglądy i postawa pedagogiczna Janusza Korczaka

Do najbardziej znanych poglądów Janusza Korczaka zalicza się:

- potrzebę indywidualnego podejścia wychowawcy do każdego dziecka,
- zauważenie i podkreślanie wyjątkowej roli dziecka w życiu społecznym,
- akcentowanie i przestrzeganie praw dziecka.

Prawa dziecka według Korczaka

Korczak, aktywnie uczestnicząc w życiu dzieci oraz obserwując ich rozwój, apelował do wychowawców i rodziców, aby respektowali ich prawa. Pedagog sam stworzył katalog, który prawdopodobnie dał podwaliny do stworzenia Konwencji o prawach dziecka - najważniejszego dokumentu międzynarodowego, chroniącego dobro najmłodszych, uchwalonego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w 1989 roku. **Prawa dziecka wg Korczaka to:**

- prawo do szacunku - pedagog domagał się szacunku dla każdego dziecka. Powinno być ono traktowane jako podmiot, ponieważ rozwija się dzięki własnej aktywności,

- prawo do niewiedzy - to, co jest jasne i oczywiste dla osoby dorosłej, dla dziecka jest nieznanie oraz niezrozumiałe. Z tego powodu należy wspierać je w procesie poznawania świata. Ważne, aby dorośli uzbroili się w wyrozumiałość oraz cierpliwość wobec niekończących się pytań dzieci, a także rozsądek w spojrzeniu na popełniane błędy, które wynikają z niewiedzy,
- prawo do niepowodzeń i łez - każdy maluch ma prawo do złości oraz gniewu. Dorosły nie powinien oskarżać go za niepowodzenia, ale towarzyszyć mu podczas zdobywania życiowego doświadczenia,
- prawo do upadków - upadek jest rzeczą naturalną. Wychowawca powinien akceptować błędy popełniane przez dzieci, a jednocześnie obserwować ich zachowania i poszukiwać przyczyn nieprawidłowości,
- prawo do własności - poszanowanie tego prawa jest konieczne zarówno ze strony rodziców, jak i wychowawców. Dzieci należy uczyć, że mają prawo do własności, ale powinny respektować je wobec innych,
- prawo do tajemnicy - nawet najmłodsze dzieci mają tajemnice rodzinne, koleżeńskie oraz osobiste. Obowiązkiem dorosłych jest ich szanowanie. Dzięki takiej postawie nauczyciel uczy swojego podopiecznego, że są sprawy, o których nie trzeba mówić wszystkim,
- prawo do radości - radość jest nieodłącznym elementem życia każdego dziecka. Ma ono prawo do wychowywania się w atmosferze pełnej miłości i ciepła,
- prawo do wypowiedzania swoich myśli i uczuć - według **koncepcji Janusza Korczaka** dziecku należy dać możliwość wypowiedzania swoich poglądów oraz emocji, a także przyjmować je stosownie do jego wieku i dojrzałości. Maluchy potrzebują tego, aby ich uczucia były doceniane oraz akceptowane,
- prawo do dnia dzisiejszego - dziecko żyje obecną chwilą, liczy się dla niego to, co tu i teraz, a nie przeszłość ani przyszłość.

Metody wychowawcze Janusza Korczaka

Myślą przewodnią pedagogiki Korczaka było umożliwienie dzieciom rozwoju pełnej samorządności. Zaproponowane przez niego metody wychowawcze, które stosował w Domu Sierot to między innymi:

- sąd koleżeński z kodeksem przebaczenia. Kodeks ten stanowił podstawę **wychowania wg Korczaka**. Przeważającą część stanowiły paragrafy przebaczące, a tylko niektóre dotyczyły „wyroków skazujących”. Sąd zmierzał nie do kary, ale do poprawy zachowania dziecka. Posiedzenia odbywały się raz w tygodniu, a decyzję podejmowano w drodze głosowania. Członkami zespołu orzekającego mogły być tylko neutralne dzieci, które nie zgłosiły sprawy ani nie były zapisane na żadną,
- rada samorządowa - powołana w celu zaspokajania potrzeb mieszkańców w związku ze zgłoszonymi przez nich petycjami i prośbami. Rada regulowała współpracę z dorosłymi,
- sejm dziecięcy - jego zadaniem było przyjmowanie lub odrzucanie praw ustanowionych przez radę samorządową. Podejmował również uchwały w sprawie świąt i ważnych wydarzeń w życiu wychowanków.
- system dyżurów - w **pedagogice Korczaka** celem dyżurów było dążenie do samorządności wychowanków. Każde dziecko pracowało na terenie Domu Sierot, a jego obowiązki obejmowały np. utrzymywanie czystości i porządku, pomoc w kuchni, pomoc słabszym w nauce, opiekę nad chorymi, odpowiedzialność za porządek podczas odrabiania lekcji,
- skrzynka rzeczy znalezionych - jej celem było nauczenie dziecka, że każdy przedmiot ma swojego właściciela. Znalezione rzeczy trafiały do skrzynki, a następnie do rąk osób, które je zgubiły,
- skrzynka na listy - umożliwiała porozumiewanie się nieśmiałych dzieci z wychowawcami. Dzieci pisały na kartkach swoje zażalenia, prośby, pytania, troski oraz skargi,
- gazetka „Mały Przegląd” - uczyła planowania pracy i śmiałości w wyrażaniu swoich poglądów.

Pedagogika Korczaka - wady i zalety

Korczak stawia dziecko na równi z dorosłym, zwraca uwagę na ważną rolę rodzica w wychowaniu, a także zachęca do większego zainteresowania przeżyciami malucha. Metody wychowawcze Janusza Korczaka mają z pewnością bardzo więcej zalet, ale nie są wolne od wad. **Korczakowski system wychowania** nie przekona tych ludzi, którzy uważają dziecko za istotę mniej wartościową od dorosłego. Szczególne trudności w zmianie postrzegania mogą mieć osoby o niskim wykształceniu, konserwatywnych poglądach, fanatycznej wierze oraz rodziny patologiczne. Dużym problemem jest również despotyczna kadra pedagogiczna w niektórych szkołach, która stosuje rygor i system kar, zamiast dialogu opartego na wzajemnym zaufaniu.

Oto najlepsze cytaty "króla dzieci":

"Dziecko chce być dobre. Jeśli nie umie - naucz, jeśli nie wie - wytłumacz, jeśli nie może - pomóż."

"Czym jest dziecko [...]? Czym jest ta połowa ludzkości, żyjąca razem i obok nas w tragicznym rozdwojeniu? Nakładamy na nią brzemie obowiązków jutrzejszego człowieka, nie dając żadnego z praw człowieka dzisiejszego."

"Pozwól dzieciom błędzić i radośnie dążyć do poprawy."

"Dziecko ma prawo być sobą. Ma prawo do popełniania błędów. Ma prawo do posiadania własnego zdania. Ma prawo do szacunku. Nie ma dzieci - są ludzie."

"Szukaj własnej drogi. Poznaj siebie, zanim zechcesz dzieci poznać. Zдай sobie sprawę z tego, do czego sam jesteś zdolny, zanim dzieciom pocznieś wykreślać zakres praw i obowiązków. Ze wszystkich sam jesteś dzieckiem, które musisz poznać, wychować i wykształcić przede wszystkim."

"Nie takie ważne, żeby człowiek dużo wiedział, ale żeby dobrze wiedział, nie żeby umiał na pamięć, a żeby rozumiał, nie żeby go wszystko troszkę obchodziło, a żeby go coś naprawdę zajmowało."

"Dobry wychowawca, który nie wtłacza a wyzwala, nie ciągnie a wznosi, nie ugniata a kształtuje, nie dyktuje a uczy, nie żąda a zapytuje - przeżyje wraz z dziećmi wiele natchnionych chwil."

"Dla jutra lekceważy się to, co dziś [dziecko] cieszy, smuci, dziwi, gniewa, zajmuje. Dla jutra, którego ani rozumie, ani ma potrzebę rozumieć, kradnie się lata życia, wiele lat."

"Prośba dziecka", czyli 20 przykazań dla rodziców:

1. Nie psuj mnie. Dobrze wiem, że nie powinienem mieć tego wszystkiego, czego się domagam. To tylko próba sił z mojej strony.
2. Nie bój się stanowczości. Właśnie tego potrzebuję - poczucia bezpieczeństwa.
3. Nie bagatelizuj moich złych nawyków. Tylko ty możesz pomóc mi zwalczyć zło, póki jest to jeszcze w ogóle możliwe.
4. Nie rób ze mnie większego dziecka, niż jestem. To sprawia, że przyjmuje postawę głupio dorosłą.

5. Nie zwracaj mi uwagi przy innych ludziach, jeśli nie jest to absolutnie konieczne. O wiele bardziej przejmuję się tym, co mówisz, jeśli rozmawiamy w cztery oczy.
6. Nie chroń mnie przed konsekwencjami. Czasami dobrze jest nauczyć się rzeczy bolesnych i nieprzyjemnych.
7. Nie wmawiaj mi, że błędy, które popełniam, są grzechem. To zagraża mojemu poczuciu wartości.
8. Nie przejmuj się za bardzo, gdy mówię, że cię nienawidzę. To nie ty jesteś moim wrogiem, lecz twoja miazdząca przewaga!
9. Nie zwracaj zbytnej uwagi na moje drobne dolegliwości. Czasami wykorzystuję je, by przyciągnąć twoją uwagę.
10. Nie zrzedź. W przeciwnym razie muszę się przed tobą bronić i robię się głuchy.
11. Nie dawaj mi obietnic bez pokrycia. Czuję się przeraźliwie tłamszony, kiedy nic z tego wszystkiego nie wychodzi.
12. Nie zapominaj, że jeszcze trudno mi jest precyzyjnie wyrazić myśli. To dlatego nie zawsze się rozumiemy.
13. Nie sprawdzaj z uporem maniaka mojej uczciwości. Zbyt łatwo strach zmusza mnie do kłamstwa.
14. Nie bądź niekonsekwentny. To mnie ogłupia i wtedy tracę całą moją wiarę w siebie.
15. Nie odtrącaj mnie, gdy dręczę cię pytaniami. Może się wkrótce okazać, że zamiast prosić cię o wyjaśnienia, poszukam ich gdzie indziej.
16. Nie wmawiaj mi, że moje lęki są głupie. One po prostu są.
17. Nie rób z siebie nieskazitelnego ideału. Prawda na twój temat byłaby w przyszłości nie do zniesienia. Nie wyobrażaj sobie, iż przepraszając mnie stracisz autorytet. Za uczciwą grę umiem podziękować miłością, o jakiej nawet ci się nie śniło.
18. Nie zapominaj, że uwielbiam wszelkiego rodzaju eksperymenty. To po prostu mój sposób na życie, więc przymknij na to oczy.

19. Nie bądź ślepy i przyznaj, że ja też rosnę. Wiem, jak trudno dotrzymać mi kroku w tym galopie, ale zrób, co możesz, żeby nam się to udało.
20. Nie bój się miłości. Nigdy.

I najważniejsze na koniec:

„Kiedy śmieje się dziecko, śmieje się cały świat”

Iwona Gmyrek

W tekście wykorzystano teksty :

„Policealna”

„Świadoma edukacja”